

Ең бастысы, мүмкіндігі шектеулі тұлғаға қоғамның толерантты көзқарасын қалыптастыру мақсатында ортаны (оқушыларды, олардың ата – аналарын, мұғалімдерді) баланы қабылдауға дайындау керек.

Алдағы уақытта мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алуда, тәрбиеленуде құқықтары тиісті заң талаптарына сай қорғала береді және мүмкіндігі шектеулі балаларды қатарға қосу және оларға білім беру жұмыстары өз жалғасын таба береді.

Әдебиеттер:

1. 2013 жылғы 4 шілдедегі № 258 «Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған арнайы білім беру ұйымдарының түрлері қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы

2. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы Қазақстан Республикасының Заңы. 2002 ж. 11 шілде №343-ІІ тарау.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ВОСПИТАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Лукановская М.Т., Туспекова Г.Г.
КГУ «СОШ №54», города Караганды

Опыт мировой педагогической общественности и народной педагогики говорит о том, что приступать к воспитанию ребенка надо, несомненно, с самого раннего возраста. При этом каждого ребенка с момента рождения и до поры его взросления все время должна окутывать атмосфера тепла, уюта, любви и заботы. По мере взросления ребенка институты социализации (детский сад, школа, спортивные секции, т.д.), как и само общество становятся также участниками воспитательного процесса вплоть до окончательного формирования личности.

Главная роль в вопросах воспитания ребенка отводится семье, однако государственной системе образования необходима помогать вступающему в жизнь ребенку, затем подростку найти свой путь в жизни. Развитие личности ребенка – задача, которую обязана обеспечить школа, начиная с младшего школьного возраста.

Не секрет, что результатом классического школьного образования является неспособность выпускников школ принимать верные решения, выполнять необходимые функции, определенные действия в жизни, отсутствие самостоятельности. То есть, школа в прошлом выпускала в жизнь людей, не способных внести свой вклад в общество. Впоследствии общество будет вынуждено оказывать им поддержку: человек, который плохо умеет обращаться с механизмами (на производстве и в быту), чаще получает травмы и находится на больничном; тот, кто ничего не умеет, чаще испытывает проблемы с трудоустройством, не говоря уже о людях, которые доходят до тюрьмы, и часть налогов, удерживаемых с доходов работающих людей, уходит на их питание и содержание.

Однако каждый ребенок являет собой огромный потенциал возможностей и талантов, которые надо только суметь раскрыть в процессе воспитания. Педагог Шалва Амонашвили в своей книге «Искусства семейного воспитания» выразил подобную мысль следующим образом: «Ребенок – не аморфная масса, а существо, таящее в себе силы, равных которым не сыскать на всей нашей планете. Сила низвержения Этны? Сила Ниагарского водопада? Сила движения Земли вокруг Солнца? Не надо перечислять – только одна сила, затаенная в ребенке, сила духа, разума и сердца, если ее довести до совершенства, станет сверхсилой, способной преобразовывать, обогащать, украшать все вокруг – и на Земле, и в Космосе, и в себе». Воспитание, именно «воспитание» чувств – питание их по восходящей, в стремлении к совершенству могло бы быть основой для науки, ведущей к счастью, способной преображать людей по обе стороны учебного процесса.

Помочь ребенку раскрыть эти внутренние силы и воспитать в нем постоянное желание к саморазвитию в познавательном, интеллектуальном, духовном, и нравственном смыслах – задача, связанная с воспитанием подлинно функционально- грамотной личности. Под функционально грамотной личностью понимается личность, которая способна использовать все постоянно приобретаемые в течение жизни знания, умения и навыки для решения максимально широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений.

В связи с этим в инновационной педагогике в воспитании учащихся упор делается на такие качества личности, благодаря которым человек способен быть самостоятельным в ситуации выбора и принятия решений; обладает приемами учения и готов к постоянной переподготовке, к поиску

решения в нестандартной ситуации; может легко адаптироваться в любом социуме и умеет активно влиять на него; способен идти на компромисс и к поиску общих решений; достаточно толерантен, а также открыт к мнению других людей; хорошо владеет устной и письменной технологиями; обладает набором компетенций, как ключевых, так и по различным отраслям знаний.

Таким качествами и умениями должна обладать функционально грамотная личность. Воспитание функционально-грамотной личности сопряжено с рядом задач, включая определение индивидуальных особенностей личности учащихся и организации на этой основе деятельности учителя, направленной на формирование эмоционально-волевой сферы ученика.

Раннее усвоение ребенком готовых форм знаний, использование готовых средств познания мира ведет к закреплению личности, к утере ребенком своего индивидуального творческого опыта. Жесткость, неприятие взрослыми ребенка, неуважение к нему и его опыту, частые запреты, ограничения, предписания, наказания ведут к развитию негативизма как формы защиты своего «Я», и страха, отрицания себя и других, вызывают гнев, неуверенность, пораженчество. Возникающие трудности и неуспеваемость в учебе детей чаще всего являются не следствием их умственной или физической неполноценности, а результатом их представления о себе как о неспособных к серьезному делу, учению. А успехи в каком-то виде деятельности в целом не менее зависят от представления ребенка о своих способностях, чем от самих способностей.

Для благополучного роста каждый ребенок нуждается в атмосфере любви и психологического благополучия. Если это условие отсутствует, ребенок, может быть даже неосознанно, испытывает негативные переживания, что отражается на его развитии. Удовлетворение потребности самоуважения, по А. Маслоу, порождает чувство уверенности в себе, собственного достоинства и осознание того, что человек полезен и необходим в мире. Уважение к самому себе есть враждебное и неотъемлемое стремление к любви, безопасности и благополучию, которые так важны для психического здоровья человека. Э. Фромм отмечал, что уважение к собственной целостности и уникальности, любовь к себе и понимание себя не могут быть отделены от уважения и любви к другому индивиду.

Выстраивание правильного социального поведения, привитие социальных навыков дают ребенку возможность для творческой реализации, закладывают основы его психического и социального здоровья.

Ребенок, недополучивший любовь по любому из каналов (физическому, эмоциональному, интеллектуальному), отличается инфантильным поведением, у него отмечается неадекватным защитный поведенческий механизм, формируется социальный страх в разных его формах (беспокойство, тревога, вина, гнев). Социальные страхи являются фундаментом, на котором возводится «здание» социальной неуверенности.

Младший школьный возраст (6-7 лет) является сенситивным периодом эмоциональной отзывчивости. Чтобы обрести уверенность в общении, ребенок должен научиться понимать внутренний мир других людей. Первый шаг к пониманию – это сближение, объединение, которые возникают на эмоциональной основе. За эмоциональным обменом легко устанавливается интеллектуальный обмен, становится возможным равноправный обмен мнениями. Открываясь в общении, доверяя сверстникам, ребенок начинает доверять и себе. Общение с другими является для ребенка мощным средством в формировании уверенности в себе. Сверстник выступает для ребенка в роли «зеркала», в котором ребенок видит отражение своего бытия, находит интуитивное понимание своего состояния, стремления к самовыражению. Он вновь стремится испытать чувство общности с другим человеком, что дает ему мощные силы для самоутверждения и развития. Дефицит социальных навыков, привитые ребенку неэффективные способы поведения в социальной группе поддерживают социальную неуверенность, что подпитывает социальные страхи, негативные эмоции (тревожность, чувство вины, гнев). Если ребенок не в состоянии признать в себе положительные качества, открыто и свободно выражать себя, то он не сможет принять другого человека, позволить ему открыто выражать свои чувства и требования. Для развития самосознания и позитивного самовосприятия необходимо помочь ребенку приобрести практический опыт осознания своего сходства и различия с другими, своих предпочтений и достижений, своего тела, ощущений, эмоциональных реакций, мыслей, возможностей самому преодолевать трудности.

Если же ребенок находится в группе сверстников, где царит атмосфера для своего развития опыт познания себя через других, самоидентификации своей личности. Воспитание уверенности в себе, веры в свои силы закладывает фундамент функционально – грамотной личности в будущем. Поэтому роль педагога в начальной школе состоит в создании ситуаций, в которых ребенок получил бы соответствующие эмоциональные переживания, способствующие принятию им самого себя, удовлетворению потребности в истинном самоуважении, которое даст ощущение радости.

Список литературы:

1. Амонашвили Ш.А. Искусство семейного воспитания.
2. Фазлова Н.И. Функционально грамотная личность- стратегическая цель образования.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ БОЙЫНА АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРДІ СІңІРЕ ОТЫРЫП ЖЕКЕ ТҰЛҒАЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мақешова Д.Ж., Сағындықова Т.Д.

ҚММ « Психикалық дамуы тежелген балаларға арналған мектеп-интернаты », Қарағанды қ.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі - жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру, құнды қасиеттері бар, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек, - дейді белгілі педагог С. Ғаббасов.

Адамгершілік - ең жоғары құндылық деп қарайтын жеке адамның қасиеті, адамгершілік және психологиялық қасиеттерінің жиынтығы. Адамгершілік тақырыбы ешқашан ескірмейді. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру - ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Адамгершілік-адамның рухани арқауы. Ал моральдік жағынан кіршіксіз таза болу дегеніміз- адамгершіліктің асқар шыңы. Адам баласы қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиеттерімен ардақталады. Адамгершілік қасиеттің негізі имандылық пен ізеттілікте.

Оқушылар бойына ұлттық құндылықтар мен жалпы адамзаттық қасиеттерді қалыптастыру арқылы оқушының мәдениетін, білімін кеңейтуге болады. Оқушының ұлттық құндылық қасиеттерін қалыптастырудың бірден-бір жолы - мектепшілік жүргізілетін тәрбиелік іс-шаралар.

Адамгершілік тәрбие дегеніміз- мақсатты және жүйелі түрде тәрбиеленушінің санасына, сезіміне және тәртібіне қоғамдық тәртіп талаптарына сәйкес адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру. Оқушыларды саналы тәртіпке тәрбиелеу мәселесі ерекше маңызға ие. Бүгінгі таңның талаптарына сәйкес осы міндеттерді жаңаша тұрғыдан шешу қажеттігі туындап отыр. «Саналы тәртіпке тәрбиелеу» түсінігі қазіргі жағдайға сай сапалық жаңа үндестікке ие болуда, яғни әрбір шәкірт адамдық асыл қасиеттерді бағдарлай да бағалай білуі, ізгілік күшіне, қоғамға деген өзіндік көзқарасы және өзінің жеке жауапкершілігі туралы түсінігі мол болуы тиіс. Осылайша саналы тәртіп ұғымы жеке адамның өзіндік қасиеті ретінде айқындалып отыр.

Саналы тәртіпке тәрбиелеуде мұғалімдердің мадақтау мен жазалау, ұялту, көпшілік алдында айыбын бетіне басу шараларын шеберлікпен пайдалануы да табысқа жеткізеді.

Саналы тәртіпке жетудің маңызды шарттарының бірі – оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып тәрбие үдерісінің сабақтастығын сақтау. Оқушыларды тәртіпке тәрбиелеуде сынып жетекшісі түсіндіру жұмысының мақсаты-мінез-құлық нормалары мен ережелері туралы білімді жыл сайын жинақтау, саналы тәртіптің, адамгершіліктің мәнін ашып көрсету және осының негізінде өзінің мінез-құлық жауапкершілігін, қоғамдық тәртіпті бұзушыларға төзбеушілікті қалыптастыру.

Егер мұғалім өзін адамгершілік тәрбие беру арқылы адам қалыптастыру міндетін өз дәрежесінде атқарып келе жатса, қоғамдағы жат қылықтар қайдан шығып жатыр деген сауал туындауы мүмкін. Мысалы, оқушы мектепке келген кезінде тіл алғыш, жүрегі таза, сезімі пәк болып, өсе не жоғарғы буынға келгенде өзгеріп сала береді. Сол кезде мына бала қандай еді, қалай өзгеріп кетті, мынадай жаман әдеттерді қайдан үйреніп ала қойды, неге озбырлық жасауға бейім болып алды деген сұрақтар мазалайды. Әрине, оның себептерін жан-жақты іздеуге болады. Бала тәрбиесіне ата-анасы мен жүрген ортасына мұғалімнің де қатысы бар. Баланың қалыптасуына ықпал етіп, дамуына үлес қосатын мұғалімнің есте ұстар жағдайлары аз емес. Солардың ішінде ең негізгісі – балаға деген жүрек жылуы. Ол қашан да қажет және ешқашан артық болмайды.

Мұғалім тек жақсы қырынан таныған оқушы үшін оның айтқаны анық, дегені дәл болып көрінеді. Қазіргі жағдайда тәрбиенің жалпы негізі адамгершілік құндылықтар болуы керек. Адамгершілік құндылықтар үлкен мен кішінің арасындағы шынайы қарым-қатынас кезінде бала бойына дариды. Ал мұғалімнің басты мақсаты - өзіндік адамгершілік құндылықтарын оқушы бойына дарыта отырып, оның жүрек түкпіріндегі рухани қазынасын жарыққа шығару, әрбір баланы жеке тұлға ретінде жетілдіру үшін оның бойындағы бар құндылықтарды дамыту. Мектептегі, сабақтан тыс уақыттағы біздің ісімізді жалғастыратын жеке тұлға болып табылатын оқушыларды адамгершілікке, гуманистік жүйеге тоғыстыру. Мектеп қабырғасында жақсы тәрбиеленген, саналы білім алған шәкірт өмірде өз орнын табады. Ол үшін ең әуелі ұрпағымызды бала кезінен-ақ ұлттық тәлім-тәрбиеге,